

HEEMKUNDEKRING ENGELN

1

DE ROMAN-VISSCHER KAART WILTON DESMENSE

**ONLANGS HEEFT DE UNIVERSITEIT
WAGENINGEN (WUR) EEN KAART GEDIGI-
TALISEERD UIT 1692 VAN HET HERTOGDOM BRABANT:
DUCATUS BRABANTIAE NOVA DELINEATIO.**

De kaart is uitgegeven door Nicolaas Visscher uit Amsterdam, die samenwerkte met Zacharias Roman uit Middelburg; daarom wordt hij de Roman-Visscher kaart genoemd. De scans van de kaart, die uit zes bladen bestaat, zijn opgenomen in de Image Collections WUR, Old Maps and Atlases (wur.nl/nl/nieuws/Ducatus-Brabantiae-map-of-1692-complete.htm) en zijn kosteloos te downloaden.

In de Brabant-Collectie van de Universiteit van Tilburg bevindt zich een wandkaart van de Roman-Visscher

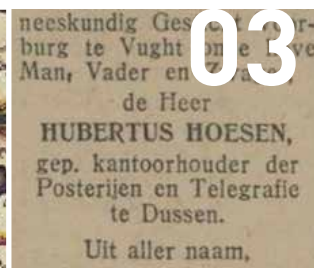
Kaart. Het formaat ervan is 1,67 bij 2,17 meter (meer info op brabantserfgoed.nl/page/3317/de-roman-visscherkaart). Van Rietontwerpers (Graaf van Solmsweg 85) heeft in opdracht van de Brabant-Collectie een boek ontworpen over een onderzoek naar deze kaart (vanrietontwerpers.nl/boek-roman-visscher-kaart). Het is geschreven door Emy Thorissen en Mathieu Franssen. Het is een exclusief relatiegeschenk van onze huidige commissaris van de Koning, Wim van de Donk, en daarom helaas niet in de boekhandel verkrijgbaar. Wel de moeite waard om op de site van Van Rietontwerpers het boek te bekijken!

Angrisa heeft een uitsnede gemaakt van de digitale kaart van de WUR van onze omgeving. 1

BOEIEND
VEELZIJDIG
HISTORISCH GOED

01

03

05

HUBERTUS HOESEN, BRIEVENGAARDER EN HELD

BERTIE GEERTS

 ENGELLEN, MAANDAG 24 SEPTEMBER 1888. DE 4-JARIGE JOHAN WILHELM BRONWASSER ONTSAPTE ROND HET MIDDAGUUR AAN DE AANDACHT VAN ZIJN OUDERS EN VIEL VANAF DE KADEMUUR IN DE DIEZE. BRIEVENGAARDER HUBERTUS HOESEN BEDACHT ZICH GEEN MOMENT EN SPRONG HET KIND ACHTERNA. NADAT HET KIND EEN PAAR KEER ONDER WATER WAS VERDWENEN, WIST HOESEN HET UIT-EINDELIJK TE GRIJPEN EN REDDE DAARMEE ZIJN LEVEN. BEIDEN WERDEN VERVOLGENS DOOR OMSTANDERS AAN DE WAL GEBRACHT, ALDUS EEN RESUMÉ VAN VERSCHILLENDE DAGBLADEN DIE EROVER BERICHTTEN.

Hubertus Hoesen werd geboren te Engelen op 27 april 1861 aan de Diezekant (thans Graaf van Solmsweg 83) als zoon van landbouwer Wilhelmus Woutherus Hoesen (1830-1908) en Francijna van Os (1831-1871). Aanvankelijk stond hij zonder beroep te boek en was het niet vanzelfsprekend dat hij de functie van brieven- gaarder van Engelen zou gaan uitoefenen. Dat kwam pas ter sprake toen brieven- gaarder Jan van der Salm (1841-1910) wegens fraude met postwissels in het voor- jaar van 1888 werd ontslagen. Hoesen mocht in eerste instantie de functie tijdelijk waarnemen. Naar tevreden- heid van het gemeentebestuur en Hoesen zelf werd hij per 1 juni 1888 definitief benoemd. Het hulppostkantoor werd kort daarop naar zijn woonhuis, het ouderlijk huis, overgeplaatst. Als beheerder van het hulppost- kantoor was hij verantwoordelijk voor de inzameling en eerste distributie van brieven en andere poststukken. Aanvankelijk was het inzamelen van de te verzenden post geen dagtaak en werd de functie meestal gecom- bineerd met een ander beroep. Aan het einde van de negentiende eeuw was het briefverkeer echter zodanig toegenomen dat er voor de brieven- gaarder geen extra inkomsten nodig waren om rond te komen. Hoesen kon zich dus geheel op deze functie toeleggen. De redding van de kleuter kreeg de nodige aandacht en bewondering. De burgemeester van Engelen, Adrianus Hubertus Egon de Bekker (1816-1889), besloot een onderscheiding voor Hoesen aan te vragen. In een brief aan de Commissaris van de Koning, Paulus Jan Bosch van Drakestein (1825-1894), schreef hij:

‘Deze Hoesen, ofschoon zelf het gebruik van een der handen missende, waardoor het zwemmen hem uiterst moeilijk valt, ontzag zich niet van de kade in het ongeveer vier meter diep water te springen waarna hij het geluk had het reeds zinkende kind te grijpen en boven water te houden [...] dat aan meergemelden Hoesen een der tot Z. M. den koning ingestelde eere- tekenen worden toegekend.

Uit de inhoud van de brief valt op te maken dat Hoesen een beperking had en daardoor een hand niet kon gebruiken. Mede daarom was de redding zo heldhaftig geweest. Zou zijn tijdelijke aanstelling als brieven- gaarder zo te verklaren zijn? Moest eerst blijken of hij de functie wel kon uitvoeren met zijn beperking? En was dat ook de reden voor het feit dat hij tevoren niet geregi- streerd stond met een beroep?

Het antwoord op het toekennen van een onderschei- ding kwam niet van de Commissaris van de Koning zelf. Hij had de brief doorgestuurd naar het departe- ment 's-Hertogenbosch van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen die over dit soort zaken besliste. Deze Maatschappij werd in 1784 landelijk opgericht, bestaat nog steeds, en is onderverdeeld in plaatselijke afde- lingen (departementen). Het doel is om het welzijn, in de ruimste zin, van individu en gemeenschap te be- vorderen. De Maatschappij houdt zich tegenwoordig nog steeds bezig met zaken die het algemeen belang dienen, zoals onderwijs, ontwikkeling en maatschappe- lijke discussies.

In november 1888 ontving burgemeester De Bekker een brief terug. Daarin liet het bestuur van de Maatschappij optekenen:

‘[...] wegens het redden met levensgevaar van een kind uit de rivier de Dieze toegekend eene zilveren medaille die door eene commissie uit zijn bestuur aan genoemde Hoesen woensdag 21 november aanstaande ten twee ure zal uitgereikt worden. Om aan die uitreiking eenig feestelijk karakter te geven, verzoekt genoemd bestuur of die uitreiking alsdan op het raadhuis te Engelen zou mogen plaats hebben. Hoogst vereerend zou het zijn indien die plechtig- heid gedaan werd in tegenwoordigheid van u en de wethouders der gemeente’.

- 1 Het postkantoor in Dussen met Hubertus Hoesen en zijn vrouw. Tussen hen in dochttertje Francien.
bron: SALHA

En aldus werd Hubertus Hoesen op 21 november 1888 op het raadhuis te Engelen onderscheiden met de zilveren medaille en werd hem een getuigschrift uitgereikt. Na zijn heldendaad leidde Hoesen een rustig bestaan in Engelen. Uit diverse bronnen komt naar voren dat Hoesen zijn beroep prima uitvoerde. Zijn leven nam echter een heel andere wending, toen hij de in Veen geboren Sophia Johanna van Hekezen (1874-1950) leerde kennen, die toen in 's-Hertogenbosch woonachtig was. Op 27 september 1899 traden zij in Engelen in het huwelijk. Na zijn huwelijk vertrok Hoesen naar Dussen, en niet zonder reden. Hoesen had daar eenzelfde functie aanvaard, nadat eerder, de geschiedenis leek zich te herhalen, de Dussense brievenaarder Govert van Wijk (1862-1927) was opgepakt wegens geldverduistering.

Engelen moest afscheid nemen van een graag geziene inwoner. Het werk van brievenaarder werd per 16 maart 1900 overgenomen door Adrianus de Kemp (1861-1954), die even daarvoor vanuit Berlicum naar de Kerksteeg (thans De Terp 1) in Engelen was verhuisd. Het hulppostkantoor werd tijdelijk in een klein deel van het schoolhuis (thans De Kerkhof 4) ondergebracht, maar uiteindelijk naar de Kerksteeg overgeplaatst. Hoesen had met zijn vrouw intrek genomen in het hulp-

postkantoor in Dussen. 1 Uit het huwelijk werden drie dochters geboren: Francijna Wilhemina (1906), Anna Elisabeth Johanna (1909) en Johanna Sophia (1918). Ook de inwoners van Dussen waren goed te spreken

over Hoesen en zijn gezin. Hoe tragisch moet het zijn geweest toen Hoesen problemen met zijn gezondheid kreeg. Zijn geestelijke vermogens gingen steeds verder achteruit, zover dat hij zijn functie niet meer kon uitoefenen. Het gemeentebestuur, dat altijd over hem te spreken was geweest, verleende hem een welverdiend pensioen. Maar thuis wonen ging niet meer; op 1 oktober 1923 werd hij opgenomen in het geneeskundig gesticht Voorburg te Vught. Zijn vrouw werd door de rechtbank in 's-Hertogenbosch aangesteld als bewindvoerder van haar man en het woonhuis in Dussen werd openbaar verkocht.

- 2 Advertentie uit de Provinciale, Noordbrabantsche en 's-hertogenbossche Courant van 24 maart 1926

Na het tekenen van de overdracht verhuisde Sophia Johanna Hoesen-Van Hekezen met haar drie kinderen op 14 februari 1924 naar de Tuinstraat in 's-Hertogenbosch. Dichter bij haar man wonen maakte een bezoek aan hem wel zo gemakkelijker. Op 19 maart 1926 blies

Hubertus Hoesen zijn laatste adem uit. Hij werd bijna 65 jaar. 2 In 1939 verhuisde het gezin naar Rotterdam; de oudste dochter was daar reeds een jaar eerder naartoe verhuisd voor haar huwelijk.

> Het is niet vanzelfsprekend dat de naam én leeftijd van drenkelingen wordt opgetekend in de vele krantenberichten die erover berichten. De uitzondering in dit geval bracht me in de verleiding onderzoek te doen naar het verdere leven van de drenkeling. Zo kon ook zijn levensgeschiedenis worden opgetekend.

Johan Wilhelm Bronwasser werd geboren te Sliedrecht op 24 april 1884 als kind van opzichter Cornelis Bronwasser (1852-1927) en Pietertje Bosje (1860-1924). Hoe het gezin in Engelen terecht kwam, is onduidelijk, maar gewoond hebben zij er zeker niet. Het is heel aannemelijk dat dit te maken heeft gehad met het beroep van de vader, die op het moment van het ongeluk als opzichter te boek stond. Het gezin had Sliedrecht als vaste woonplaats. In 1907, vader Cornelis wordt dan vermeld als aannemer, verhuisde het gezin naar Utrecht. Johan Wilhelm zou in de voetsporen van zijn

vader treden. Na zijn huwelijk in 1909 te Breukelen richtte hij aldaar in 1913 aannemersbedrijf J.W. Bronwasser Czn op. Het ging hem voor de wind en de jaren daarna nam hij steeds grotere projecten aan. In de jaren twintig ging hij zich specialiseren in betonconstructies, deed verschillende uitvindingen op dat gebied en vroeg er octrooi op aan. In 1925 werd het bedrijf omgezet in de Naamloze Vennootschap Industriële Maatschappij te Breukelen. Johan Wilhelm Bronwasser overleed op 3 oktober 1940 te Breukelen. Even leek het erop dat zijn zoon aan het bedrijf verbonden zou blijven. Het mocht niet zo zijn. Na de Tweede Wereldoorlog werd het fabriekscomplex overgenomen door de Fabrik van Electriche Apparaten, voorheen Floris Hazemeyer en Co uit Hengelo. Mede door een economische crisis sloot het bedrijf eind 1982 definitief de poorten.

PUZZEL

DE ANGRISA-DUITEN-PUZZEL (2)

WILTON DESMENSE

Ook in deze Nieuwsbrief doet Jan de Schatzoeker een duit in het zakje. Net zoals de duit van de vorige keer heeft hij deze duit aan de Corneliusweg in Bokhoven opgegraven. Voor de puzzelaars en/of de archeologen hebben we weer een paar vragen. Goed kijken dus naar de afbeeldingen van de voor- en de achterzijde of probeer het antwoord op te zoeken!

- 1 In welk jaar is de munt geslagen? (afb. A)
- 2 In welke provincie?
- 3 Het wapen op de rechtse afbeelding is echter niet het wapen van die provincie. Waarvan dan wel?
- 4 Het wapenschild op de rechtse afbeelding is door een schuine (diagonale) lijn in twee helften verdeeld. Op de munt heeft alles natuurlijk dezelfde kleur, die van de munt. Welke kleur heeft de linker- of onderste helft op het echte wapenschild?
- 5 Welke kleur heeft de rechter- of bovenste helft?
- 6 Op de linkse afbeelding staan in het midden zeven letters. Welke letters zijn dat achter elkaar? (Ze vormen de afkorting van een Latijns woord.)
- 7 Welk Nederlands woord lijkt daar qua uitspraak het meest op?

- 8 Bovenaan de linkse afbeelding zijn de letters IV nog wel te lezen; daarvoor staat de letter C. Samen vormen de drie letters de (Latijnse) afkorting CIV. Dat is hier geen getal! Als het wel een getal was, welk getal was het dan geweest?
- 9 Wat betekenen de bovenste en de middelste afkorting samen? Je kunt het vinden op internet!

De antwoorden komen over enkele dagen op de site van Angrisa.

ACHTEROM BIJ...

AAIKE WECK

HANS KANT
WILTON DESMENSE

DE FOTOCOLLECTIE VAN ANGRISA BEVAT EEN AANTAL FOTO'S DIE UITZICHT BIEDEN OP DE ACHTERZIJDE VAN WONINGEN. DAARUIT KWAM HET IDEE VOORT DEZE NIEUWE RUBRIEK TE STARTEN.

1 Aaike, leunend op het hek van zijn erf.

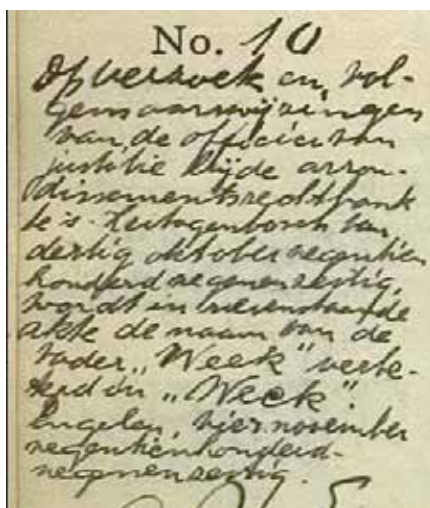
We gaan het eerst langs bij Aaike 1 (ook wel geschreven als Aike of Oike) Weck, Dorpstraat 28. 2 Daar staat Aaike (1901-1982) leunend op het hek van zijn erf, alsof hij op voorbijgangers wacht om een praatje mee te maken. Het is begin jaren '70 van de vorige eeuw. Sinds zijn moeder, Gijsberdiena Hopmans, in 1964 was gestorven, woonde hij daar alleen. Vader Aart was zeven jaar eerder overleden, 92 jaar oud. Volgens de Burgerlijke Stand heette Aaike eigenlijk Arie en was zijn achternaam Week! In 1969 werd die veranderd in Weck, zoals blijkt uit een aantekening in de kantlijn van geboorte-acte 10 uit 1916 van de Burgerlijke Stand van Engelen. 3 Die acte had betrekking op zijn broer Aart, die voor een carrière als hoofdconducteur/beambte bij de NS in de wieg was gelegd.

Aaike bleef ongehuwd. Hij was boer en had een stuk grond langs de Schoolstraat van Vaders Hof (nummer 22) tot aan de Hoogveldweg. Tineke van de Lee herinnert zich dat hij daar altijd mais op had staan en dat de spelende Engelse jeugd er door Aaike regelmatig weg werd gejaagd.

2 Kruising Schoolstraat/Dorpstraat.
Nr. 1164 is Aaikes huis.

3 Week wordt Weck.

4 Rechts de zijgevel van Aaikes boerderij.

Op de andere foto zien we rechts de zijgevel van zijn boerderij, links op de foto de stal en veldschuur van buurman Martien Kusters. Op de achtergrond, nog net zichtbaar achter de schuur van Kusters, het pand Schoolstraat 27. 4

Tot slot nog een anecdote. Nan Wijffels vertelde die in Angrisa Nieuwsbrief 18, september 2018:

"Mooie en goede herinneringen heb ik nog aan Aaike Weck, die zo goed en zo kwaad als dat ging voor zijn moeder zorgde. Daarnaast mocht ik twee keer in de week zijn moeder verzorgen. Dat kostte Aaike wel veel moeite, want hij vond dat eigenlijk helemaal niet nodig. Hij had het al zo lang alleen moeten doen. Om moeder uit bed te halen stapte hij schrijlings over haar heen met zijn voeten op de randen van het bed en hees haar dan onder haar armen omhoog. Na de verzorging zette hij moeder in een stoel, pakte een touw en maakte dat vast van de ene leuning aan de andere. "Zo, dan kan ze niet weg."

GOED OM TE WETEN

ENGELIEN EN BOKHOVEN IN GROOTMOEDERS TIJD, DEEL 2 Bertie Geerts had thuis nog een voorraad van het door hem samengestelde boekje "Engelen en Bokhoven in grootmoeders tijd, deel 2" liggen. Het boekje is nu te koop bij Angrisa voor € 10. Bertie sponsort Angrisa met de helft van de opbrengst!

EEN BOEK VOL GESCHIEDENIS Angrisa wil graag een plakboek van de Plus ('s-Hertogenbosch - Een boek vol geschiedenis) vol krijgen. Als u de plaatjes niet spaart of dubbele heeft, schenk ze dan aan ons. Stop ze in de brievenbus bij Hans Kant (Sint Lambertusstraat 17), Rob van Linden (Parcivaltring 199) of een van de andere bestuursleden.

INLOOPCHTENDEN De inloopochtenden op dinsdag van 10 tot 12 uur kunnen tot nader order niet doorgaan. Bent u op zoek naar informatie: bel of mail een bestuurslid.

LEDENVERGADERING De ledenvergadering kan/mag niet gehouden worden op de geplande datum, 3 mei. Het heeft geen zin nu een andere datum te plannen. Zodra dat verandert, zullen wij u op de hoogte stellen.

COLUMN

PLEK ZAT?

WILTON DESMENSE

Het is wat met die anderhalve meter. Stel je voor dat alle 99 leden van Angrisa ter vergadering bijeen zouden komen. Elk lid maakt aanspraak op een vrije ruimte van 1,5 m om zich heen. Tel daar 30 cm bij op voor de gemiddelde dwarsdoorsnede van ons lichaam. Die 1,8 m moeten we dan delen door 2, omdat we anders $2 \times 1,8 \text{ m} = 3,6 \text{ m}$ afstand van elkaar zouden houden. Dan heeft ieder lid dus een vrije oppervlakte nodig van $0,92 \times 3,14 (\text{pi} \cdot r^2) = 2,5 \text{ m}^2$. Voor de Algemene Ledenvergadering moeten we dus rekening houden met een ruimte van $99 \times 2,5 = 250 \text{ m}^2$. Dat is dan nog zonder de ereleden, die natuurlijk dubbel tellen. Helaas staat iedereen in zo'n situatie muurvast, want zo gauw er een gaat bewegen, wringt het van alle kanten. Je zult toch minstens voor een goede doorstroming rekening moeten houden met een verviervoudiging, dus met 1000 m^2 benodigde oppervlakte. Is er nog een lezing na de vergadering,

die zo de moeite waard is dat er nog heel wat loslopend volk op afkomt, dan moet je toch al gauw over de ruimte beschikken van bijna een half voetbalveld. Dat zijn zo de beslommingen, waarmee het bestuur van deze vereniging heden ten dage te kampen heeft. Gelukkig biedt het Angrisa-archief genoeg materiaal voor een verzetje. Bladeren door oude foto's, het is vaak een genoegen. Kijk in dit columnkader eens mee naar de bijgaande foto uit 1941. Er staan 12 mensen op! Met hoe weinig ruimte kunnen zij toe, zelfs ondanks die grote hoeden en ondanks het feit dat de hoofdpersoon van de foto een plaatselijke zwaargewicht was. En dat is nog geen 80 jaar geleden. Werkelijk, the times they are a changin! Nu mag u bedenken, wie hier is of zijn gefotografeerd en waarom. Het antwoord komt binnenkort op angrisa.nl

VERWORVEN

HENK BRANTS heeft ons vele foto's bezorgd uit eigen collectie. Links een foto uit 1964 met daarop Henk met op de slee dochter Tilly. Rechts dezelfde situatie zoals die nu is.

GER VAN ZEELST heeft twee fotoalbums geschonken; deze waren afkomstig uit de nalatenschap van Frans den Dekker. Frans had een kruidenierswinkel aan de Dorpstraat.

RIANNE ZIJLMANS schonk een door haar en haar vader Fons gemaakte verzameling tekeningen, die gebruikt zijn in publicaties van carnavalsvereniging de Terpers in de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw.

WAAR IS ANGRISA MEE BEZIG (GEWEEST)?

IMPACT PRESENTATIONS maakte voor ons een promotiefilmje van Angrisa's activiteiten. Raadpleeg onze site om het te bekijken!

WILTON DESMENSE werkt aan een boekje over Engelen in de tijd tussen Bevrijding Engelen in november 1944 en Bevrijdingsdag Nederland mei 1945.

ANGRISA

SECRETARIAAT

LAMBERTUSSTRAAT 17
5221 BB ENGELEN
INFO@ANGRISA.NL
WWW.ANGRISA.NL